

11 Νοεμβρίου, 2025

Η μανία ως κινητήρια δύναμη

Ελευθερία Θάνογλου, περ. «Θράκα»

Τα καλά μυθιστορήματα που επανεκδίδονται, σαν άλλοι μηχανισμοί του χρόνου, μας προσφέρουν την απαραίτητη απόσταση για να δούμε καθαρότερα τον κόσμο. Στο φως της αφήγησης, τα γεγονότα του παρόντος φιλτράρονται μέσα από παλαιότερες εποχές· εποχές με ρίζες βαθιές που ακόμη βρίσκουν «χώμα» να θρέψουν τις ίδιες ιδεολογίες με τις διαφορετικές ανθρώπινες διαστάσεις τους.

Αναθεωρημένες επανεκδόσεις τέτοιων βιβλίων, λειτουργούν ως επανεκκίνηση του διαλόγου με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον και μας δίνουν αφορμή για να σκεφτούμε τι είδους πολίτες θέλουμε να είμαστε και ποια κοινωνία επιθυμούμε να στηρίξουμε.

Έτσι, η αναθεωρημένη επανέκδοση *Η μανία με την Άνοιξη* (εκδ. Τόπος, 2025) του συγγραφέα Άρη Μαραγκόπουλου –συγγραφέα με ποικίλες άλλες ιδιότητες– επανέρχεται στο σύγχρονο χαοτικό προσκήνιο να ξανασυνδέσει την πολιτική ιστορία με τις προσωπικές επιθυμίες του σήμερα, μετατρέποντας τα δύο σε συγκοινωνούντα δοχεία. Η γραφή του Μαραγκόπουλου παραμένει επίκαιρη γιατί αφουγκράζεται την επιστροφή των ίδιων μοτίβων: την ανισότητα, την απογοήτευση, την ιδεολογική κόπωση, την αλλοτρίωση, την απώλεια οραμάτων. Η αναθεωρημένη επανέκδοση έρχεται σαν μια πράξη πολιτισμικής εγρήγορσης, υπενθυμίζοντας μας ποιοι είμαστε και τι κινδυνεύουμε να ξεχάσουμε.

Ο συγγραφέας της *Μανίας* λοιπόν, μας δίνει την Ελλάδα της εμφυλιακής και μετεμφυλιακής περιόδου που ακολούθησε ως τα πιο σύγχρονα χρόνια, δείχνοντάς μας πώς τα τραύματα του συλλογικού παρελθόντος, ο θυμός, η αδικία και η φλόγα της ελπίδας μεταφέρονται από γενιά σε γενιά σαν υπόγειο ποτάμι, εξακολουθώντας να καθορίζουν τη σύγχρονη ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις.

Η ιστορία κινείται ανάμεσα σε δύο χρονικά επίπεδα: το 1965, όταν η Φλώρα, η ηρωίδα του Στρατή Τσίρκα από τη *Χαμένη Άνοιξη*, καταφεύγει σε ένα νησί του Αιγαίου, και το 2000, όταν μια ομάδα Αθηναίων επισκέπτεται τον ίδιο τόπο. Αυτή η παράλληλη παρουσία δύο εποχών δεν λειτουργεί απλώς ως αντιπαραβολή, αλλά αποκαλύπτει τη συνέχιση μιας ίδιας ιστορικής έντασης. Το νησί, τόπος εξορίας αλλά και αναζήτησης, γίνεται καθρέφτης της συλλογικής μνήμης, σύμβολο της πατρίδας μας που κουβαλά ακόμη τις πληγές της. Το νησί, λειτουργεί

ως σκηνικό με δύο όψεις: την επίσημη πλευρά με το λιμάνι, τις υπηρεσίες, τη γραφειοκρατία και τη φτήνια της επαρχιακής μικροαστικής Ελλάδας, και την άλλη πλευρά, «τον τόπο της Φλώρας», όπου οι κάτοικοι ζουν με μια διαφορετική συλλογικότητα. Στην αφήγηση, βλέπουμε την αντίθεση του γνήσιου έναντι του αλλοτριωμένου, του ζωντανού έναντι του βολεμένου.

Στο επίκεντρο του μυθιστορήματος βρίσκεται η βαθιά ριζωμένη αίσθηση αδικίας και ματαιώσης που διαπερνά μεγάλο μέρος της νεοελληνικής κοινωνίας, καθώς και η βία που αναδύεται ως συνέπεια αυτού. Ο Μαραγκόπουλος δεν βλέπει τη βία μόνο ως ιστορικό γεγονός, αλλά ως και υπαρκτή κατάσταση. Ο συγγραφέας διερευνά πώς η επιθυμία για δικαιοσύνη μετατρέπεται σε θυμό και πώς αυτός ο θυμός, όταν δεν βρίσκει διέξοδο, μπορεί να αναπαράγει τη βία που επιδιώκει να εξαλείψει. Μέσα από τις σχέσεις των ηρώων (ερωτικές, φιλικές και πολιτικές) αναδεικνύεται η ανάγκη του ανθρώπου να ξαναβρεί το δικαίωμα στη δράση, στην πίστη και στην ελπίδα.

Ο Μαραγκόπουλος σχολιάζει την ψευδοευμάρεια των Ελλήνων μετά τη Μεταπολίτευση και συνδέει την αφήγησή του με τον ιδεολογικό αποπροσανατολισμό της μεταπολιτευτικής Ελλάδας. Εκεί όπου ο Τσίρκας στη *Χαμένη Άνοιξη* αναζητούσε την ηθική διάσταση της πολιτικής στράτευσης, ο Μαραγκόπουλος εξετάζει τα απομεινάρια αυτής της στράτευσης σε μια κοινωνία κουρασμένη, αλλά πάντα ανήσυχη. Η «μανία» του τίτλου παραπέμπει όχι μόνο στην έντονη επιθυμία για αναγέννηση, αλλά και στη μελαγχολία που συνοδεύει κάθε ματαιωμένη άνοιξη, την επιμονή του ανθρώπου να συνεχίζει να ελπίζει, ακόμα κι όταν όλα μοιάζουν χαμένα. Στα δύο αυτά έργα είναι φανερό πως δημιουργείται ένας διακειμενικός διάλογος ανάμεσα σε δύο εποχές και δύο οράματα.

Ο Μαραγκόπουλος, επανατοποθετεί και αναπλαισιώνει στο δικό του έργο με μια από τις βασικές ηρωίδες του Τσίρκα, την δική του πλέον, πολυσήμαντη Φλώρα. Μια γυναίκα σύμβολο αγώνα και μνήμης, που στέκεται ενάντια στην κοινωνική λήθη με δυναμική επιμονή στη ζωή. Επίσης, ο συγγραφέας προβαίνει και σε μια μυθοπλαστική επεξεργασία του Βενιαμίν Σανιδόπουλου (ή Μπεν), δεύτερου κύριου πρωταγωνιστή του. Άλλωστε το βιβλίο *Οι ωραίες ημέρες του Βενιαμίν Σανιδόπουλου* (εκδ. Κέδρος, 1998), φαίνεται να δίνει το δικαίωμα στον συγγραφέα της *Μανίας* για κάτι τέτοιο, αφού μπορεί να χειριστεί εξαιρετικά τον μύθο του Βενιαμίν Σανιδόπουλου που ως και πραγματική μορφή, μοιάζει ο καταλληλότερος για να γίνει μια πετυχημένη μίξη μαρτυρίας/μυθοπλασίας αφού «πάσχει και αυτός από την ίδια αθεράπευτη μανία».

Πολυδιάστατος, πνευματικός μα και αντιφατικός, ευφυής, ειρωνικός και εσωστρεφής, ο Σανιδόπουλος παρακολουθεί με κριτική ματιά την κοινωνική παρακμή και την αποδυνάμωση των αξιών. Όπως μέσα από τις *Ωραίες μέρες*, ξεδιπλώνεται η πορεία μιας γενιάς που, ύστερα από τα οράματα και τους αγώνες, βυθίζεται στην απογοήτευση και στην αδράνεια, έτσι και στην *Μανία* συμβολίζει τον άνθρωπο που γνωρίζει, στοχάζεται, αλλά δεν βρίσκει πια λόγο να πιστέψει.

Η γραφή του Μαραγκόπουλου είναι αιχμηρή, τολμηρή, στοχαστική και ταυτόχρονα τρυφερή με την προσωπική του ευαισθησία και οπτική στα πράγματα. Μέσα από τις περιγραφές του, το νησί γίνεται εκείνος ο περιορισμένος χώρος όπου οι ήρωες δοκιμάζονται και αποκαλύπτονται· ένας μικρόκοσμος της ίδιας του πατρίδας. Οι μικροαφηγήσεις που παρεμβάλλονται από το παρελθόν των πρωταγωνιστών του, μοιάζουν με ψήγματα μνήμης που φωτίζουν το παρόν.

Ο συμβολικός τίτλος του βιβλίου, εκφράζει θαρρώ εκείνο το διαχρονικό ιδανικό της ελευθερίας και της δύναμης των ανθρώπων που επιμένουν να ελπίζουν και να αγωνίζονται ενάντια στους δύστροπους καιρούς. Από τους δημιουργούς της ζωοφόρου μέχρι τους εξεγερμένους του Μάη του '68 ή τον Δεκέμβρη του 2008, η μανία συνδέεται με την αντίσταση, την πίστη στην αλλαγή και τη συλλογική μνήμη. Η Ιστορία παρουσιάζεται ως ζωντανή συνέχεια, όπου κάθε εποχή αναζητά τη δική της Άνοιξη μέσα στη σκοτεινιά των κοινωνικών αντιφάσεων.

Σε πολλά κεφάλαια του βιβλίου, κυριαρχεί η κοινωνική μαρτυρία και η συνείδηση της ταξικής ανισότητας. Ο συγγραφέας, δια μέσου των ηρώων του, διαπιστώνει ότι ο φόβος, η πείνα και το ψέμα είναι κοινές εμπειρίες όλων των Ελλήνων, εκτός από «μια χούφτα βολεμένους Αθηναίους». Ο Μαραγκόπουλος καταγγέλλει τον αστικό εγωισμό και την περιφερειακή εγκατάλειψη, αναδεικνύοντας τη διαχρονική διάσταση της κοινωνικής αδικίας: «Άμα είσαι παρακατιανός, δύσκολα βρίσκεις δικαιοσύνη επί γης» και απομυθοποιεί τις ιδεολογίες: «Τι Δεξιά, τι Αριστερά, ο άνθρωπος είναι παντού θηρίο για τον άνθρωπο». Η απογοήτευση από τις ιδεολογικές υποσχέσεις του 20ού αιώνα οδηγεί στην τραγική επίγνωση ότι οι πολιτικές ιδεολογίες αποτυγχάνουν να τιθασεύσουν την ανθρώπινη βαρβαρότητα: «κοινή μοίρα όλων είναι η διαψευσμένη ελπίδα».

Το 1974 παρουσιάζεται ως μεταίχμιο: το τέλος ενός τριαντακονταετούς εμφυλίου και η αρχή μιας εύθραυστης δημοκρατίας. Η «δεύτερη άνοιξη» της μεταπολίτευσης μοιάζει με υπόσχεση απελευθέρωσης από τον καθημερινό φόβο. Οι άνθρωποι άρχισαν να φοβούνται

λιγότερο, όμως ο φόβος παραμένει εγγεγραμμένος στη συλλογική μνήμη. Η ελπίδα επιβιώνει μόνο ως πείσμα, ως «μανία» να πιστεύεις παρά την αποτυχία.

Η βία και ο προγονικός θυμός, αποτελούν κι αυτά έναν κεντρικό άξονα του βιβλίου. «Με τη βία μόνο γκρεμίζεις», γράφει ο συγγραφέας, εκφράζοντας αυτή ακριβώς την ηθική στροφή πως η επανάσταση χωρίς πνεύμα οδηγεί στην αυτοκαταστροφή. Ο συγγραφέας ερμηνεύει τη βία ως έκφραση αρχαίου θυμού, ενός θυμού που πηγάζει από την ανεκπλήρωτη δικαιοσύνη της Ιστορίας. Ο Μαραγκόπουλος δεν ηρωοποιεί τη βία: την παρουσιάζει ως παθολογία μιας κοινωνίας που δεν έχει συμφιλιωθεί με το παρελθόν της. Μάλιστα, στο κεφάλαιο με τίτλο «Η τρομοκρατία δεν θα (δics)», αποδίδεται πολύ πετυχημένα με ειρωνική διάθεση η σύγχυση των πολιτικών ταυτοτήτων, καθώς ο ταξικός αγώνας μετατρέπεται σε θέαμα, σε πανηγύρι χωρίς ουσία, μια κοινωνία θεατών όπου η σύγκρουση γίνεται αντικείμενο κατανάλωσης. Η απονομιμοποίηση της τρομοκρατίας και η κρίση του συστήματος αναδεικνύουν την παραμόρφωση της επαναστατικής πράξης στη σύγχρονη εποχή. Είναι εμφανές, ότι ο Μαραγκόπουλος συμπονεί και συμπάσχει μαζί με τους ήρωες του, καταγγέλλοντας την υποκρισία της εξουσίας που βαφτίζει τους δικούς της φόνους «πόλεμο», ενώ αναγνωρίζει ότι η ένοπλη δράση έχει χάσει κάθε κοινωνικό έρεισμα. «Ο πραγματικός πόλεμος», μας λέει ένας από τους ήρωές του, «διεξάγεται πλέον στα μέτωπα της τηλεόρασης και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης». Ο θεατής που «παίζει το τηλεχειριστήριό του» δείχνει την παρακμή του συλλογικού ήθους και την αλλοτρίωση του ανθρώπου από την σημερινή κουλτούρα.

Στο τέλος, επαναφέρει το αρχικό σύμβολο της «μανίας». Η «μανία να σώσει την ανθρωπότητα» είναι μεταφυσική ανάγκη, μια δύναμη που κρατά τον άνθρωπο σε εγρήγορση. Κι αν ακόμη και η ελπίδα μοιάζει «ρομαντική σαχλαμάρα», είναι η μόνη δύναμη που εμποδίζει την πλήρη παραίτηση. Η Άνοιξη, επομένως, είναι στάση ζωής, εμμονή να πιστεύεις στην αναγέννηση, έστω και μέσα στα ερείπια.

Η *μανία με την Άνοιξη* αποτελεί επίκαιρη πολιτική και ανθρωποκεντρική τοιχογραφία της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Ένα μυθιστόρημα για τη μνήμη που, αν δεν συμφιλιωθεί με το παρόν, γίνεται εμμονή, και την επιθυμία, που όμως παραμένει η κινητήρια δύναμη της ζωής και το μόνο συνεκτικό νήμα μιας Ιστορίας γεμάτης διαψεύσεις. Ο Μαραγκόπουλος μας υπενθυμίζει πως, παρά τις δυσκολίες και τα τραύματα της ιστορίας, ο άνθρωπος συνεχίζει να αναζητά τη δική του άνοιξη, προκειμένου να κρατά ζωντανή την ελπίδα. Και ναι, σε μια

τέτοια *Μανία*, άξιζε μια αναθεωρημένη και πιο σύγχρονη επανέκδοση καθώς, κατ' αυτόν τον τρόπο επανασυστήνεται και σ' ένα καινούριο νεαρότερο αναγνωστικό κοινό.